

Araştırma Sunumu / Research Article

**HEMŞİRELİK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ORGAN NAKLİ VE BAĞIŞI
KONUSUNDAKİ BİLGİ, TUTUM VE DAVRANIŞLARININ
BELİRLENMESİ**

**Determination of Knowledge, Attitudes and Behaviors of Nursing Students
About Organ Transplantation and Donation**

Hülya KULAKÇI ALTINTAŞ

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, hulyakulak@yahoo.com

Öz

Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla yapıldı. Tanımlayıcı-karşılaştırmalı tipteki bu çalışma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı bahar döneminde, Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören toplam 851 öğrenci ile yürütüldü. Veriler Anket Formu ile toplandı. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde, sayı, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma ve ki kare testleri kullanıldı. Çalışmada öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı; öğrencilerin organ bağışına yönelik olumlu tutumlarının olduğu, ancak, organ bağışını düşünenlerin ve organ bağışında bulunanların oranının düşük olduğu; organ bağışlamayı düşünme durumunun sınıf düzeyi, ailenin yaşadığı bölge, babanın eğitim düzeyi, organ bağışı konusunda bilgisi olma, organ bağışının hayat kurtarıcı bir rolü olduğuna inanma ve ailesinde organ bağışına ihtiyaç duyan bireyin bulunma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edildi. Araştırma sonuçları doğrultusunda, hemşirelik eğitim müfredatlarında organ nakli ve bağışı konularına daha fazla yer verilmesi ve bu alanda uzmanlaşmak isteyen öğrenciler için de organ nakli ve bağışını temel alan seçmeli derslerin müfredatlara eklenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Organ Nakli, Organ Bağışı, Öğrenci

Abstract

This study was performed to determine knowledge, attitudes and behaviors of nursing students about organ transplantation and donation. This descriptive and comparative study was carried out with a total of 851 students who were studying in

the Department of Nursing in Bulent Ecevit University Faculty of Health Sciences during 2017-2018 academic year. Data were collected by a Questionnaire Form. Numbers, percentages, arithmetic mean, standard deviation and chi square tests were used to analyze data. In the study, it was found that students' knowledge about organ transplantation and donation was not at a sufficient level; that students had attitudes towards organ donation, but the percentage of the ones who considered organ donation and donated their organs was low; that the state of considering organ donation showed a significant difference based on class level, the neighborhood of the family, education level of the father, having knowledge about organ donation, believing that organ donation has a life-saving role and presence of an individual with a need for organ donation within the family. Based on the results of this study, it is suggested to include subjects of organ transplantation and donation in the curricula of nursing departments more and to add elective courses based on organ transplantation and donation to the curricula for the students who want to specialize in this subject.

Keywords: Organ Transplantation, Organ Donation, Student

1. Giriş

Organ nakli, tedavisi mümkün olmayan hastalıklar nedeniyle vücutta görevini yapamayacak bir organın yerine canlı kişiden, beyin ölümü gerçekleşmiş kişiden ya da kadavradan alınan sağlam bir organın nakledilmesi işlemidir (Kacaroğlu Vicdan, Peker, & Üçer, 2011, pp. 175-180; Savaşer, Mutlu, Çağlar, Doğan, & Canbulat, 2012, pp. 1-9). Bu bağlamda, bir bireyin hayatta iken kendi isteği ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının, başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesi de organ bağıışı olarak tanımlanmaktadır (TC Sağlık Bakanlığı, 2018).

Organ nakli hastalara ikinci bir yaşam şansı tanımakla birlikte hastaların duygusal yaşamları, sosyal ilişkileri ve mesleki gelişimleri açısından da yaşam kalitelerini artırır (Can, 2017, pp. 131-149; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9). Aynı zamanda, organ nakli geri dönüşü olmayan yaşamsal organ yetmezliklerinde standart bir tedavi yöntemi olarak kullanılmaktadır (Toru & Ayada, 2015, pp. 15-19). Organ nakillerinde başarılı gelişmeler yaşanmasına rağmen, organ naklinin yapılabilmesi ancak nakledilecek organın bağışlanması ile gerçekleşebilmektedir (Afzal Aghae, Dehghani, Sadeghi, & Khaleghi, 2015, pp. 158-164; Kacaroğlu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9). Organ nakli bekleyen hasta sayılarının

her geçen gün artış gösteriyor olmasına rağmen, organ bağışındaki yetersizlikler, tüm dünyanın olduğu gibi, ülkemizin de önemli sağlık sorunlarından biridir (Afzal Aghae et al., 2015, pp. 158-164; Fontana, Massari, Giovannini, Alfano, & Cappelli, 2017, pp. 1982-1987; Güngörmüş & Dayapoğlu, 2014, pp. 133-140; Iliyasu, Abubakar, Lawan, Abubakar, & Adamu, 2014, pp. 196-205; Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Özbek Yazıcı, Orun Kavak, Kaya, Tekin, & Kalaycı, 2015, pp. 66-76; Sarıgöl Ordin et al., 2018, pp. 28-36; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9).

Ülkemizde toplumun %67.0'ı organ bağışına yönelik olumlu tutumlara sahip olmakla birlikte, organ bağış kartı taşıyanların oranı sadece %0.2'dir (Can, 2017, pp. 131-149). Organ bağışı yetersizliğine etki eden faktörleri belirlemeye yönelik yapılan çalışmalarda, organ bağışı yetersizliğine eğitimsel, sosyokültürel ve dinsel vb. birçok faktörün neden olduğu ve organ bağışı konusunda verilen eğitimlerin gönüllülüğü arttırdığı belirtilmektedir (Aytaş, Kartalcı, & Ünal, 2011, pp. 26-32; Can, 2017, pp. 131-149; Iliyasu et al., 2014, pp. 196-205; Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Kavurmacı, Karabulut, & Koç, 2014, pp. 15-21; Kobus, Malyszko, & Malyszko, 2016, pp. 1354-1359; Radunz et al., 2010, pp. 126-129; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9; Toru & Ayada, 2015, pp. 15-19). Bu bağlamda, organ bağışı konusundaki farkındalığın ve olumlu tutumların artması bağışlanan organ sayısının da artmasına katkı sağlayabilir (Can, 2017, pp. 131-149; Toru & Ayada, 2015, pp. 15-19).

Sağlık çalışanlarının organ bağışı konusunda hasta ve yakınlarını bilgilendirme ve yönlendirmedeki rolü toplumun organ bağışı konusundaki farkındalığını, olumlu tutumlarını ve dolayısıyla bağışlanan organ sayısını arttırmada önemlidir (Afzal Aghae et al., 2015, pp. 158-164; Aytaş et al., 2011, pp. 26-32; Fontana et al., 2017, pp. 1982-1987; Radunz et al., 2010, pp. 126-129; Sarıgöl Ordin et al., 2018, pp. 28-36; Toru & Ayada, 2015, pp. 15-19). Özellikle hemşirelerin organ bağışı ve nakli konusundaki bilgi düzeyleri, organ bağışına karşı olumlu tutumları ve gönüllülükleri, beyin ölümü gerçekleşmiş hastaya yaklaşımlarını ve ailesinin karar verme sürecini önemli derecede etkileyerek ailelerin organ bağışında bulunma oranlarını arttırabilir (Güngörmüş & Dayapoğlu, 2014, pp. 133-140; Ozkan, Baykara-Acar, & Acar, 2015; Özbek Yazıcı et al., 2015; Savaşer et al., 2012). Bu bağlamda, bireylerin organ

bağışında bulunmalarında önemli rolü olan geleceğin hemşirelerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi önemlilik arz etmektedir. Bu nedenle, bu çalışma, hemşirelik bölümü öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla yapıldı.

2. Gereç ve Yöntem

2.1. Araştırmanın Türü

Bu çalışma tanımlayıcı-karşılaştırmalı tipte bir araştırmadır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde, 2017-2018 eğitim öğretim bahar döneminde öğrenim gören toplam 1041 öğrenci oluşturdu. Çalışmada örneklem hesabı yapılmamış olup, tüm öğrencilere ulaşılması planlandı. Çalışmaya tüm sınıflardan toplam 851 öğrenci katıldı. Evrene ulaşılma oranı %81.75'tir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri ilgili literatür taranarak (Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76; Sarigöl Ordin et al., 2018, pp. 28-36; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9) oluşturulan anket formu ile toplandı. Anket formunda, öğrencinin sosyo-demografik özelliklerini, organ bağışı konusundaki bilgi ve tutumlarını değerlendirmeye yönelik toplam 31 soru bulunmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın yürütülebilmesi için Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (16.01.2018/299) ve Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı'ndan yazılı onay alındı. Fakülte yönetimi ile belirlenen gün ve saatlerde sınıflara girilerek öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi verildi. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden sözel onam alındı. Araştırmanın yürütüldüğü gün ve saatte sınıfta olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden

öğrencilere anket formu dağıtıldı. Öğrencilerin anket formlarını aynı zaman diliminde doldurmaları istendi ve doldurulan anket formları öğrencilerden geri alındı. Anket formlarının doldurulması ortalama 5-10 dakika sürdü.

2.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmadan elde edilen veriler SPSS 16 Windows Paket Programına aktarıldı. Verilerin değerlendirilmesinde, sayı, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma ve ki kare testleri kullanıldı. Elde edilen sonuçlar %95 güven aralığında değerlendirildi ve $p<0.05$ 'in altındaki sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

3. Bulgular

Çalışmaya toplam 851 öğrenci katıldı. Öğrencilerin yaş ortalaması 21.08 ± 1.53 olup, %42.4'ü (n=361) 20-21 yaş grubunda, %39.5'i (n=336) 3. sınıf öğrencisi ve %64.3'ü (n=547) kız öğrencidir. Öğrencilerin %30.6'sının (n=261) ailesinin Karadeniz Bölgesi'nde yaşadığı, %24.9'unun babasının ve %33.2'sinin (n=282) annesinin ilköğretim mezunu olduğu, %86.0'ının (n=732) babasının ve %39.7'sinin (n=338) annesinin herhangi bir işte çalıştığı belirlendi (Tablo 1).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %70.0'ı (n=596) organ nakli ve bağışı konusunda bilgi sahibi olduğunu bildirdi. Öğrencilerin konuya ilişkin bilgileri sırasıyla okul eğitiminden (%56.6, n=337), televizyondan (%21.3, n=127), kitaplardan (%17.6, n=105) ve diğer kaynaklardan (sağlık kuruluşları, internet vb.) edindiği belirlendi. Öğrencilerin %73.2'si (n=436) öğrendikleri bilgilerin organ nakli ve bağışına yönelik düşüncelerini olumlu yönde değiştirdiğini ifade etti.

Organ nakli ve bağışı konusunda bilgi sahibi olduğunu belirten öğrencilerin konu ile ilgili bilgi düzeyleri değerlendirildi. Değerlendirme sonucuna göre, öğrencilerin %85.3'ü (n=508) beyin ölümünü, %68.8'i (n=410) potansiyel organ bağışçısını, %65.5'i (n=391) beyin ölümüne kimler tarafından karar verildiğini, %77.7'si (n=463) organ ve doku bağışçısı olmaya engel durumu, %62.2'si (n=371) nakledilen organların kaynak/kaynaklarını, %84.4 (n=503) organ naklinin kimler

arasında yapılabilir olduğunu ve %52.8'i (n=315) ülkemizde organ/doku nakli ve bağıışı ile ilgili yasa olup olmadığını doğru cevapladı (Tablo 2).

Öğrencilerin %83.1'i (n=707) organ bağıışının hayat kurtarıcı bir rolü olduğuna inanmakla birlikte, sadece %44.2'sinin (n=376) organ bağıışlamayı düşündüğü, %39.4'ünün (n=335) ise organ bağıışlamayı düşünmediği tespit edildi. Organ bağıışı düşünmediğini bildiren öğrencilerin %46.3'ü (n=155) neden olarak "ölümünden sonra bedenime zarar verilmesini istemiyorum" cevabını vermiş olup, "dini açıdan günah olduğunu düşünüyorum" cevabını verenlerin oranı %23.0 (n=77)'dir. Öğrencilerin %27.4'ü (n=233) ailesinde organ bağıışına ihtiyaç duyan bir birey olduğunu ve öğrencilerin %71.1 (n= 605) istenildiği takdirde bir yakınına organ bağıışlamayı kabul edeceğini bildirdi. Daha önce organ bağıışında bulunan ve organ bağıışı kartı olan öğrencilerin oranı %16.5 (n=140)'tir (Tablo 3).

Öğrencilerin %79.3'ü (n=675) ülkemizde organ bağıışına gerekli önemin verilmediğini, %76.9'u (n=654) hastanelerin organ bağıışı hakkında yeterli teşviki yapmadığını, %75.3'ü (n=641) organ bağıışı farkındalığını arttırmaya yönelik etkinliklere katılabileceğini ve %68.7'si (n=585) öğrenim gördükleri okulda organ bağıışı farkındalığını arttırmak için bir etkinlik yapılırsa destek verebileceğini bildirdi.

Öğrencilerin organ bağıışı yapmayı ilişkin düşüncelerinin sınıf düzeyi, ailenin yaşadığı bölge, babanın eğitim düzeyi, organ bağıışı konusunda bilgisi olma, organ bağıışının hayat kurtarıcı bir rolü olduğuna inanma ve ailesinde organ bağıışına ihtiyaç duyan bireyin bulunma durumu özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bununla birlikte, öğrencilerin organ bağıışı yapmayı ilişkin düşüncelerinin cinsiyet, anne eğitim düzeyi, anne ve baba çalışma durumu özellikleri açısından anlamlı farklılık göstermediği tespit edildi ($p>0.05$) (Tablo 4).

4. Tartışma

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin organ nakli ve bağıışı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmaya toplam 851 öğrenci katıldı. Çalışmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası (%70.0) organ nakli ve bağıışı konusunda bilgi sahibi olduğunu bildirdi. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan diğer

çalışmalar incelendiğinde, öğrencilerin organ nakli ve bağışı konusunda bilgisi bulunma durumlarına ilişkin oranların %54.0 ile %86.0 arasında değişim gösterdiği görülmektedir (Cebeci, Sucu-Dağ, & Karazeybek, 2015, pp. 83-89; Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76).

Çalışmada öğrencilerin organ nakli ve bağışı ile ilgili bilgiyi sırasıyla okul eğitiminden, televizyondan, kitaplardan ve diğer kaynaklardan (sağlık kuruluşları, internet vb.) edindiği tespit edildi. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, öğrencilerin organ nakli ve bağışı ile ilgili bilgiyi edinme kaynaklarının farklı sıralarda olduğu ve konuyla ilgili bilginin okul eğitiminden, sağlık kuruluşlarından, yazılı ve görsel medyadan edinildiği görülmektedir (Cebeci et al., 2015, pp. 83-89; Koçak, Aktaş, Şenol, Kaya, & Bilgin, 2010, pp. 153-160; Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9). Bu bağlamda, toplumun her kesiminin organ nakli ve bağışına yönelik bilgi düzeyini arttırmak, organ nakli ve bağışına yönelik olumlu düşüncelerini geliştirmek ve dolayısı ile organ bağışı oranını arttırmak için hem eğitim ve sağlık kurumlarına hem de yazılı ve görsel medyaya önemli sorumluluklar düşmektedir.

Çalışmada organ nakli ve bağışına yönelik bilgisi olduğunu belirten öğrencilerin beyin ölümü, organ nakli ve bağışına yönelik bilgilerinin istendik düzeyde olmadığı belirlendi. İlgili literatürde de, sağlık çalışanları ve öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı, konu ile ilgili eğitimlerin/kursların organ nakli ve bağışına yönelik farkındalığı ve duyarlılığı arttırarak tutumları olumlu yönde etkileyebileceği ve dolayısı ile bağışlanan organ sayısının artmasına katkı sağlayacağı belirtilmektedir (Can, 2017, pp. 131-149; Cebeci et al., 2015, pp. 83-89; Fontana et al., 2017, pp. 1982-1987; Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76; Özer, Sarıtaş, & Karaman Özlü, 2010, pp. 1-11; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9; Toru & Ayada, 2015, pp. 15-19). Bu çalışmadan elde edilen, öğrencilerin yarından fazlasının organ nakli ve bağışı ile ilgili edindikleri bilgilerin organ bağışına yönelik düşüncelerini olumlu anlamda değiştirdiği bulgusu da literatürü destekler niteliktedir. Çalışma sonuçları, hemşirelik eğitim müfredatlarında organ nakli ve bağışı konularına daha fazla yer verilmesi ve bu alanda uzmanlaşmak

isteyen öğrenciler için de organ nakli ve bağışını temel alan seçmeli derslerin müfredatlara eklenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%83.1) organ bağışının hayat kurtarıcı bir rolü olduğuna inandığını bildirdi. Bununla birlikte, öğrencilerin sadece %44.2'sinin organ bağışlamayı düşündüğü ve yine sadece %16.5'inin organ bağışında bulunduğu ve organ bağı kartına sahip olduğu belirlendi. Ülkemizdeki hemşirelik öğrencileri ile yürütülen çalışmalar incelendiğinde; öğrencilerin organ bağışlamayı düşünme oranının %28.7 ile %66.7 arasında olduğu ve bağışta bulunanların oranının ise %1.7 ile %12.2 arasında değişim gösterdiği görülmektedir (Cebeci et al., 2015, pp. 83-89; Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76; Özer et al., 2010, pp. 1-11; Sarıgöl Ordin et al., 2018, pp. 28-36; Yaman Aktas & Karabulut, 2012, pp. 129-134). Çalışma sonuçları öğrencilerin organ bağı konusunda gönüllü olma ve organ bağışçısı olma arasında önemli bir fark olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, hemşirelik öğrencilerinin organ bağı konusunda tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi, öğrencilerde organ nakli ve bağışına yönelik olumlu tutumlarının geliştirilerek davranışa dönüştürülebilmesi için desteklenmeleri önemlilik arz etmektedir.

Çalışmada “beden bütünlüğü” öğrencilerin organ bağışına karşı tutumunu etkileyen en önemli faktör olarak tespit edildi. Öğrencilerin yarıya yakını (%46.3) organ bağışını düşünmeme nedeni olarak “ölümünden sonra bedenime zarar verilmesini istemiyorum” cevabını bildirdi. Bu çalışma bulgusuna benzer olarak ilgili literatürde de, beden bütünlüğünde bozulma korkusunun organ bağışına karşı tutumları olumsuz etkilediği bildirilmektedir (Cebeci et al., 2015, pp. 83-89; Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Ozkan et al., 2015, pp. 179-187; Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76; Sahin & Abbasoglu, 2015; Sarıgöl Ordin et al., 2018, pp. 28-36; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9).

“Dini inançlar” çalışmaya katılan öğrencilerin organ bağışına karşı tutumunu önemli düzeyde etkileyen ikinci faktör olarak tespit edildi. Çalışmada, öğrencilerin %23.0'ı organ bağışını düşünmeme nedeni olarak “dini açıdan günah olduğunu düşünüyorum” cevabını bildirdi. Türkiye’de hemşirelik öğrencileri ile yapılan diğer

çalışmalarda da, dini boyuttaki inançların öğrencilerin organ bağışına yönelik tutumlarını olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Cebeci et al., 2015, pp. 83-89; Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76; Özer et al., 2010, pp. 1-11; Sarıgöl Ordin et al., 2018, pp. 28-26; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9; Yaman Aktas & Karabulut, 2012, pp. 129-134). İslam dini açısından organ-doku bağışının herhangi bir sakıncası bulunmadığı Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 3.3.1980 tarih ve 396/13 numaralı kararında belirtilmektedir (TC Diyanet İşleri Başkanlığı, 1980). Bu karar doğrultusunda, İslam dini organ bağışı konusunda bir engel teşkil etmemekle birlikte, dini inancın organ bağışı tutumunu olumsuz yönde etkilemesinin nedeni konu ile ilgili bireylerin yeterli bilgisinin olmamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Sarıgöl Ordin et al., 2018, pp. 28-36; Tarhan, Dalar, Yildirimoglu, Sayar, & Altin, 2015, pp. 1975-1985). Bu bağlamda, toplumun organ nakli ve bağışı konusunda farkındalığının ve dolayısı ile toplumda organ bağışı oranının artırılabilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hem yazılı hem de görsel medya aracılığıyla konu ile ilgili bilgilendirme çalışmalarının yapılması önemlilik arz etmektedir.

Çalışmada, öğrencilerin organ bağışına karşı tutumunu olumsuz etkileyen bir diğer önemli faktör de “sağlık personeline duyulan güvensizlik” olarak belirlendi. Çalışma bulgusuna benzer şekilde, ilgili literatürde de, öğrencilerin organ bağışına yönelik tutumlarının sağlık personeline ve sağlık sistemine duyulan güvensizlikten dolayı olumsuz etkilendiği bildirilmektedir (Cebeci et al., 2015, pp. 83-89; Ozkan et al., 2015, pp. 179-187; Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76). Yazılı ve görsel medyaya yansıyan olumsuz olaylar, bilgi kaynaklarından alınan yetersiz ve yanlış bilgiler, klinik uygulamalar sırasındaki olumsuz gözlem ve deneyimler öğrencilerin sağlık personeline ve dolayısı ile sağlık sistemine karşı yaşadığı güvensizliğin nedeni olarak düşünülmektedir.

Çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğu, Türkiye’de organ bağışına gerekli önemin verilmediğini, hastanelerin organ bağışı hakkında yeterli teşviki yapmadığını ve düzenlenecek aktivitelere hem katılarak hem de sorumluluk alarak destek verebileceğini bildirmiştir. Konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda da, öğrencilerin önemli bir bölümünün organ bağışı ile ilgili yapılan çalışmaları yetersiz gördüğü

belirtilmektedir (Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9). Bu nedenle, özellikle yazılı ve görsel medyanın etkin şekilde kullanılarak topluma organ nakli ve bağış konusunda sürekli bilgilendirmelerin yapılması ve organ bağışına yönelik kampanyalarının artırılması önemlilik arz etmektedir.

Bireylerin organ bağış konusundaki tutumlarını, eğitimsel, sosyokültürel, dinsel vb. birçok faktörün etkilediği bildirilmektedir (Aytaş et al., 2011, pp. 26-32; Can, 2017, pp. 131-149; Iliyasu et al., 2014, pp. 196-205; Kacaroglu Vicdan et al., 2011, pp. 175-180; Kavurmacı et al., 2014, pp. 5-21; Kobus et al., 2016, pp. 1354-1359; Savaşer et al., 2012, pp. 1-9; Tarhan et al., 2015, pp. 1975-1985; Toru & Ayada, 2015, pp. 15-19). Bu çalışmada da, öğrencilerin organ bağışlamayı düşünme durumunun sınıf düzeyi, ailenin yaşadığı bölge, babanın eğitim düzeyi, organ bağış konusunda bilgisi olma, organ bağışının hayat kurtarıcı bir rolü olduğuna inanma ve ailesinde organ bağışına ihtiyaç duyan bireyin bulunma durumu özellikleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği belirlendi ($p < 0.05$). Bununla birlikte, cinsiyet, annenin eğitim düzeyi ve anne ve babanın çalışma durumu özelliklerine göre öğrencilerin organ bağış yapmaya ilişkin düşüncelerinin anlamlı farklılık göstermediği tespit edildi ($p > 0.05$). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan benzer bir çalışmada, öğrencilerin cinsiyet özelliklerine göre organ bağış yapma düşüncelerinin anlamlı farklılık gösterdiği; sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu ve gelir düzeyi özelliklerine göre ise anlamlı farklılık göstermediği bildirilmektedir (Özbek Yazıcı et al., 2015, pp. 66-76). Benzer başka bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin yaş, sınıf ve cinsiyet özelliklerine göre organ bağış tutumlarının farklılık gösterdiği belirtilmektedir (Sarığöl Ordin et al., 2018, pp. 28-36). Kacaroglu-Vicdan et al. (2011)'in çalışmalarında hemşirelik öğrencilerinin sınıf ve cinsiyet özelliklerine göre organ bağış tutumlarının anlamlı farklılık gösterdiği; Kavurmacı et al. (2014)'nın çalışmalarında ise, üniversite öğrencilerinin yaş, cinsiyet ve okudukları bölüm özelliklerine göre organ bağışını düşünme durumlarının anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmada öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı; öğrencilerin organ bağışına yönelik olumlu tutumlarının olduğu, ancak, organ bağışını düşünenlerin ve organ bağışında bulunanların oranının düşük olduğu; organ bağışlamayı düşünme durumunun sınıf düzeyi, ailenin yaşadığı bölge, babanın eğitim düzeyi, organ bağışı konusunda bilgisi olma, organ bağışının hayat kurtarıcı bir rolü olduğuna inanma ve ailesinde organ bağışına ihtiyaç duyan bireyin bulunma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği, bununla birlikte, cinsiyet, annenin eğitim düzeyi ve anne ve babanın çalışma durumu özelliklerine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edildi. Toplumun eğitiminde önemli yere sahip geleceğin hemşire adaylarının organ nakli ve bağışına yönelik bilgi düzeyleri ve olumlu tutumları beyin ölümü gerçekleşmiş hasta ve ailesine yaklaşımlarını ve dolayısıyla ailenin organ bağışına karar verme sürecini olumlu yönde etkileyerek organ bağışı oranını artmasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, hemşirelik eğitim müfredatlarında organ nakli ve bağışına yönelik konulara daha fazla yer verilmesi ve ayrıca, konu ile ilgili müfredata seçmeli bir ders eklenmesi öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik bilgi düzeylerinin ve duyarlılıklarının artmasına katkı sağlayarak organ bağışına yönelik tutum ve davranışlarını olumlu anlamda etkileyebilir. Öğrencilerin organ bağışına yönelik tutumları aynı zamanda içinde yaşadıkları toplumun organ bağışına yönelik tutum ve davranışlarını da yansıttığı için çalışmadan elde edilen bulgular, tüm eğitim kurumlarında organ nakli ve bağışına yönelik konulara yer verilmesi, yazılı ve görsel medya aracılığıyla toplumun bilinçlendirilmesi ve organ bağış kampanyalarının artırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Afzal Aghaee, M., Dehghani, M., Sadeghi, M., & Khaleghi, E. (2015). Awareness of Religious Leaders' Fatwa and Willingness to Donate Organ. *International Journal of Organ Transplantation Medicine*, 6(4), 158-164.
- Aytaş, Ö., Kartalcı, Ş., & Ünal, S. (2011). Bir grup hemşirenin sosyodemografik verileri ve tükenmişlik düzeyleri bağlamında organ bağışına bakış açıları. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(1), 26-32.

- Can, F. (2017). Organ bağışında aile onayı üzerine. *Nesne*, 5(9), 131-149. doi:10.7816/nesne-05-09-07
- Cebeci, F., Sucu Dağ, G., & Karazeybek, E. (2015). Undergraduate nursing students' opinions and attitudes toward organ donation: a survey in a Turkish university. *Journal of Nursing Education and Practice*, 5(9), 83-89. doi:10.5430/jnep.v5n9p83
- Fontana, F., Massari, M., Giovannini, L., Alfano, G., & Cappelli, G. (2017). Knowledge and Attitudes Toward Organ Donation in Health Care Undergraduate Students in Italy. *Transplant Proc*, 49(9), 1982-1987. doi:10.1016/j.transproceed.2017.09.029
- Güngörmüş, Z., & Dayapoğlu, N. (2014). Organ bağış hakkında bireylerin bilgi, tutum ve davranışları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 13(2), 133-140.
- Iliyasu, Z., Abubakar, I. S., Lawan, U. M., Abubakar, M., & Adamu, B. (2014). Predictors of public attitude toward living organ donation in Kano, Northern Nigeria. *Saudi Journal of Kidney Diseases and Transplantation*, 25(1), 196-205.
- Kacaroğlu Vicdan, A., Peker, S., & Üçer, B. (2011). Akşehir Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağış ile ilgili tutumlarının belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 10(2), 175-180.
- Kavurmacı, M., Karabulut, N., & Koç, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin organ bağış hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 15-21.
- Kobus, G., Malyszko, J. S., & Malyszko, J. (2016). Do Age and Religion Have an Impact on the Attitude to Organ Transplantation? *Transplant Proc*, 48(5), 1354-1359. doi:10.1016/j.transproceed.2016.02.055
- Koçak, A., Aktaş, E. Ö., Şenol, E., Kaya, A., & Bilgin, U. E. (2010). Ege Üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağış hakkındaki bilgi düzeyi. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 153-160.
- Ozkan, O., Baykara Acar, Y., & Acar, H. (2015). Opposition to organ donation and transplant by midwifery, nursing, and social work students. *Exp Clin Transplant*, 13(2), 179-187. doi:10.6002/ect.2014.0054

- Özbek Yazıcı, S., Orun Kavak, H., Kaya, E., Tekin, A., & Kalaycı, I. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusunda bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 66- 76.
- Özer, N., Sarıtaş, S., & Karaman Özlü, Z. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(2), 1-11.
- Radunz, S., Hertel, S., Schmid, K. W., Heuer, M., Stommel, P., Fruhauf, N. R., Kaiser, G. M. (2010). Attitude of health care professionals to organ donation: two surveys among the staff of a German university hospital. *Transplant Proc*, 42(1), 126-129. doi:10.1016/j.transproceed.2009.12.034
- Sahin, H., & Abbasoglu, O. (2015). Attitudes of Medical Students From Different Countries About Organ Donation. *Exp Clin Transplant*. doi:10.6002/ect.2014.0228
- Sarıgöl Ordin, Y., Bilik, Ö., Akpınar Söylemez, B., Ayten Kankaya, E., Çelik, B., & Duğral, E. (2018). Organ bağışına yönelik öğrenci tutumları: hemşirelik. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 28-36.
- Savaşer, S., Mutlu, B., Çağlar, S., Doğan, Z., & Canbulat, N. (2012). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakışları. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 20(1), 1-9.
- Tarhan, M., Dalar, L., Yildirimoglu, H., Sayar, A., & Altin, S. (2015). The View of Religious Officials on Organ Donation and Transplantation in the Zeytinburnu District of Istanbul. *Journal of Religion and Health*, 54(6), 1975-1985. doi:10.1007/s10943-014-9851-1.
- TC Diyanet İşleri Başkanlığı. (1980). Organ Nakli. Retrieved from <https://kurul.diyamet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/9669/organ-nakli>, erişim tarihi: 01.08.2018.
- TC Sağlık Bakanlığı. (2018). Organ bağışı nedir? Retrieved from <https://organ.saglik.gov.tr/OTR/30Bilgilendirme/OrganBagisi.aspx>. Erişim tarihi:01.08.2018.

Toru, Ü., & Ayada, C. (2015). Dumlupınar Üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin organ bağışi ve transplantasyona bakış açıları. *Uluslar arası Temel ve Klinik Tıp Dergisi*, 3(1), 15-19.

Yaman Aktas, Y., & Karabulut, N. (2012). Giresun Üniversitesi sağlık bilimleri fakültesindeki hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumları. *Fırat Tıp Dergisi*, 17(3), 129-134.

Tablo 1. Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

Değişkenler	n	%
18-19 yaş	155	18.2
20-21 yaş	361	42.4
22-23 yaş	289	34.0
24-25 yaş	46	5.4
Sınıf düzeyi		
1. sınıf	162	19.0
2. sınıf	190	22.3
3. sınıf	336	39.5
4. sınıf	163	19.2
Cinsiyet		
Kadın	547	64.3
Erkek	304	35.7
Ailenin Yaşadığı Bölge		
Marmara Bölgesi	124	14.6
Ege Bölgesi	98	11.5
Akdeniz Bölgesi	106	12.5
İç Anadolu Bölgesi	107	12.6
Karadeniz Bölgesi	261	30.6
Doğu Anadolu Bölgesi	114	13.4
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	41	4.8
Babanın Eğitim Düzeyi		
Okur-Yazar Değil	52	6.1
Okur-Yazar	59	6.9
İlköğretim	212	24.9
Ortaöğretim	181	21.3
Lise	173	20.3
Üniversite	165	19.4
Lisansüstü	9	1.1
Babanın çalışma durumu		
Çalışıyor	732	86.0
Çalışmıyor	119	14.0
Annenin Eğitim Düzeyi		
Okur-Yazar Değil	87	10.2

Okur-Yazar	122	14.3
İlköğretim	282	33.2
Ortaöğretim	160	18.8
Lise	137	16.1
Üniversite	56	6.6
Lisansüstü	7	0.8
Annenin çalışma durumu		
Çalışıyor	338	39.7
Çalışmıyor	513	60.3

Tablo 2. Öğrencilerin Beyin Ölümü, Organ Nakli ve Bağışına Yönelik Bilgi Durumlarının Dağılımı

Değişkenler	n	%
Beyin ölümü;		
Beyin fonksiyonlarının tamamen ve geri dönüşümsüz olarak kaybolmasıdır	508	85.3
Solunum fonksiyonlarının durmasıdır	27	4.5
Kalp fonksiyonlarının durmasıdır	43	7.2
Bilmiyorum	18	3.0
Geri dönüşümsüz beyin ölümü gerçekleşen ancak yaşam destek sisteminde tutulan kişiler potansiyel organ bağışlayıcıdır.		
Doğru	410	68.8
Yanlış	88	14.8
Bilmiyorum	98	16.4
Ülkemizde beyin ölümü kararı kimler tarafından onaylanmaktadır?		
Kardiyolog	48	8.1
Anestezi Uzmanı	32	5.4
Nörolog	54	9.1
Nöroşurji Uzmanı	71	11.9
Hepsi	391	65.5
Kişide enfeksiyon hastalığı bulunması (HIV, hepatit...) organ ve doku bağışçısı olmaya engel bir durumdur.		
Doğru	463	77.7
Yanlış	81	13.6
Bilmiyorum	52	8.7
Nakledilen organların kaynak/kaynakları;		
Kadavra ve canlı verici	371	62.2
Canlı verici	122	20.5
Kadavra	51	8.6
Bilmiyorum	52	8.7
Sizce organ nakli kimler arasında yapılabilir?		

Doku uyumu olan	503	84.4
Kardeşler	27	4.5
Yakın akrabalar	35	5.9
Bilmiyorum	31	5.2
Ülkemizde organ/doku nakli ve bağıışı ile ilgili bir yasa vardır.		
Doğru	315	52.8
Yanlış	109	18.3
Bilmiyorum	172	28.9

Tablo 3. Öğrencilerin Organ Nakli ve Bağıışına Yönelik Tutum ve Davranışlarının Dağılımı

Değişkenler	n	%
Organ bağıışının hayat kurtarıcı bir rolü olduğuna inanıyor musunuz?		
Evet	707	83.1
Hayır	144	16.9
Organ bağıışlamayı düşünüyor musunuz?		
Evet	376	44.2
Hayır	335	39.4
Kararsız	140	16.5
Organ bağıışını düşünmeme nedeniniz nedir?		
Dini açıdan günah olduğunu düşünüyorum	77	23.0
Ölümünden sonra bedenime zarar verilmesini istemiyorum	155	46.3
Sağlık personeline güvenmiyorum	34	10.1
Nedenini bilmiyorum	69	20.6
Ailenizde organ bağıışına ihtiyaç duyan bir birey oldu mu?		
Evet	233	27.4
Hayır	618	72.6
İstenildiği takdirde bir yakınınıza organ bağıışlamayı kabul eder misiniz?		
Evet	605	71.1
Hayır	246	28.9
Organ bağıışlamak istediğinizde ne yapılması gerektiğini biliyor musunuz		
Evet	438	51.5
Hayır	413	48.5
Daha önce organ bağıışında bulundunuz mu?		
Evet	140	16.5
Hayır	711	83.5
Organ bağıışı kartınız var mı?		
Evet	140	16.5
Hayır	711	83.5

Tablo 4. Bazı Değişkenlere Göre Öğrencilerin Organ Bağışı Yapmayı Düşünme Durumlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Organ Bağışını Düşünme Durumu			Test Değeri**
	Düşünüyor	Düşünmüyor	Kararsız	p Değeri*
	n(%)	n(%)	n(%)	
Sınıf düzeyi				
1. sınıf	21(5.6)	131(39.1)	10(7.1)	151.445 0.001*
2. sınıf	94(25.0)	61(18.2)	35(25.0)	
3. sınıf	185(49.2)	96(28.7)	55(39.3)	
4. sınıf	76(20.2)	47(14.0)	40(28.6)	
Cinsiyet				1.926
Kadın	236(62.8)	214(63.9)	97(69.3)	0.382
Erkek	140(37.2)	121(36.1)	43(30.7)	
Ailenin Yaşadığı Bölge				47.060
Marmara Bölgesi	53(14.1)	40(11.9)	31(22.1)	0.001*
Ege Bölgesi	56(14.9)	33(9.9)	9(6.4)	
Akdeniz Bölgesi	44(11.7)	42(12.5)	20(14.3)	
İç Anadolu Bölgesi	57(15.2)	38(11.3)	12(8.6)	
Karadeniz Bölgesi	105(27.9)	100(29.9)	56(40.0)	
Doğu Anadolu Bölgesi	42(11.2)	67(20.0)	5(3.6)	
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	19(5.1)	15(4.5)	7(5.0)	
Babanın Eğitim Düzeyi				21.895
Okur-Yazar Değil/ Okur-Yazar	45(12.0)	55(16.4)	11(7.9)	0.005*
İlköğretim	99(26.3)	78(23.3)	35(25.0)	
Ortaöğretim	87(23.1)	66(19.7)	28(20.0)	
Lise	75(19.9)	55(16.4)	43(30.7)	
Üniversite/Lisansüstü	70(18.6)	81(24.2)	23(16.4)	
Babanın çalışma durumu				
Çalışıyor	323(85.9)	293(87.5)	116(82.9)	0.417
Çalışmıyor	53(14.1)	42(12.5)	24(17.1)	
Annenin Eğitim Düzeyi				12.986
Okur-Yazar Değil/ Okur-Yazar	94(25.0)	91(27.2)	24(17.1)	0.112
İlköğretim	116(30.9)	113(33.7)	53(37.9)	
Ortaöğretim	77(20.5)	57(17.0)	26(18.6)	
Lise	58(15.4)	48(14.3)	31(22.1)	
Üniversite/Lisansüstü	31(8.2)	26(7.8)	6(4.3)	
Annenin çalışma durumu				3.462
Çalışıyor	148(39.4)	143(42.7)	47(33.6)	0.177
Çalışmıyor	228(60.6)	192(57.3)	93(66.4)	

Organ bağışı hakkında bilgi durumu				95.676 0.001*
Bilgisi var	323(85.9)	175(52.2)	98(70.0)	
Bilgisi yok	53(14.1)	160(47.8)	42(30.0)	
Organ bağışının hayat kurtarıcı bir rolü olduğuna inanma durumu				94.251 0.001*
İnanıyor	358(95.2)	228(68.1)	121(86.4)	
İnanmıyor	18(4.8)	107(31.9)	19(13.6)	
Ailesinde organ bağışına ihtiyaç duyan bireyin varlığı				16.485 0.001*
Var	117(31.1)	97(29.0)	19(13.6)	
Yok	259(68.9)	238(71.0)	121(86.4)	

* $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

**Pearson Ki-Kare analiz değeri